

XXI ҒАСЫРДАҒЫ ЕУРАЗИЯЛЫҚ ИДЕЯ ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ДАМУ МҮМКІНДІКТЕРІ

Еуразиялық идея - жаһандық үндеулерге төтеп беруге бағытталған ерекше маңызы бар құрлықтық жоба. Еуразиялық интеграцияны қазіргі кезде әлемдегі ең ауқымды ірі жобалардың бірі деп қарастырса да болады. Еуразиялық идея тұжырымдамасы XIX ғасырдан бастау алады. Ерте кезден-ақ Еуразия құрлығының геостратегиялық маңызын геосат мамандары атап өткен болатын. Атақты британ ғалымы, геосаясаттың маманы сэр Хэлфорд Маккиндер (1861-1947) келесідей пікір ұсынған болатын: «Кімде-кім Орталық Азияға билік орнатса, Еуразия құрлығында билік етеді, ал кім Еуразия құрлығында билік орнатса, онда ол әлемді билеуге мүмкіндік алады». Бұл идея әлі күнге дейін өз күшін жоғалтпады, сол себептен оған ерекше мән беру керек.

Еуразиялық одақ идеясының тарихи, этномәдени және әлеуметтік-экономикалық алғышарттары бар. Белгілі тарихшы Лев Гумилев атап өткендей: «ішкі Еуразия халқы славян-тұрандық қауымдастығымен көзге түседі, яғни қауымдастық жай этникалық қана емес, суперэтностық мәнге ие» орасан зор кеңістік болып табылады. Онда батыс еуропалық, славяндық, түркілік этномәдени құндылықтарды топтастырған әр алуандылық байқалады.

Еуразияшылдық идеясының екі кезеңі бар. Біріншісі, 1920-жылдары Н.С.Трубецкой, П.Н.Савицкий, Г.В.Вернадский дамытқан философиялық ой-пікірлер жүйесі болса, екінші кезеңін – 1990 жылдары Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың еуразияшылдық доктринасын теориядан шынайы болмысқа ұластыруға талпынған ерік-жігерімен байланыстыруға болар.

КСРО ыдырағаннан кейін алғаш рет Еуразия идеясын көтеріп, ертеректе айтылып келген еуразияшылдық теориясына жаңа серпіліс, жаңа тыныс, жаңа ден берген Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев болды. 1994 жылы Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университетінің қабырғасындағы алғаш рет Еуразиялық идея туралы ұсыныс үлкен оқиға болды. Назарбаев шын мәнінде еуразия кеңістігінің маңыздылығын жете түсініп, бұл мәселеге тереңнен қарай алды. Сондықтан, Назарбаев еуразиялық жобаның сәулетшісі деп танылды. Осы уақыттан бері ҚР Президенті бұл идеяны жүзеге асыруға бар күшін салып келеді. Биыл Еуразиялық одақты құру бастамасына 20 жыл толды.

Еуразиялық идея Қазақстандық дипломатияның маңызды бағытының бірі деп танылды. Дәл қазіргі уақытта бұл жобаға нақты альтернатива жоқ. Бұл мәселе әлемде, әсіресе, Қазақстанда аса қызығушылық тудырады және оны зерттеу өзімізді-өзіміз тану болып табылады. Ел болашағына тікелей әсер ететін бұл идея жауапкершілікті қажет етеді. Себебі, бұл біздің тағдырымыз. Геосаяси үрдістер мен экономиканың қазіргі жағдайы әлемдік қауіп-қатерлерге жалғыз, мемлекеттер деңгейіндегі интеграциясыз төтеп беру мүмкін емес екенін көрсетеді.

Бүкіл әлем интеграциялану үстінде. Интеграция үрдісі бүгінгі күні Еуропа, Африка, Латын Америкасы, Оңтүстік-шығыс Азияда белсенді түрде жүріп жатыр. Болашақта жекелеген ірі күштер пайда болады. Еуропалық Одақ, Араб әлемі, Америка, Африка аймақтары біртұтас болып бірігіп, келешекте халықаралық аренада қуатты топтар әрекет етуі мүмкін. Бүгінгі күнде жаһандық әлемнің қауіп-қатерлеріне, үндеулеріне тек бірлесе, бірігіп қарсы тұруға болады. Осыны ескеретін болсақ, интеграциялануға ерекше назар аударған жөн.

Еліміздің жарқын болашағы үшін дұрыс бағыт таңдау аса маңызды. Геосаясаттың кез келген субъектісінің болашағы әрқашан оның даму бағытымен анықталған. Мемлекеттің тұрақтылығы, қауіпсіздігі шекаралас мемлекеттерге тікелей байланысты. Сондықтан, көрші мемлекеттермен ынтымақтасу, бірлесе отырып даму тұрақтылыққа, жарқын болашаққа алып келеді. Жалпы, Орталық Азия аймағында тұрақсыздық тудыратын факторлар көп. Еуразиялық одақ шеңберінде Орталық Азия елдерімен де ынтымақтасуды жүзеге асыруға болады. Осылайша, аймақтық мәселелерді шешу мүмкіндігі пайда болады. Су ресурстарын ұтымды пайдалану, экологиялық мәселелер, заңсыз есірткі айналымы, лаңкестікке төтеп беру үшін мемлекеттер ынтымақтасу керек.

Назарбаевтың 2006 жылы 26 мамырда Гумилев атындағы Еуразиялық Ұлттық Университеті қабырғасында оқылған дәрісінде еуразиялық идея өзінің даму жолынан өтіп, бірақ бүгін жаңа сипатқа ие болғаны айтылады. Елбасы: «Еуразияшылдық - бұл XXI ғасырдың идеясы. Бұл - болашақтың идеясы. Бұл - жаһандану талап ететін интеграциялық үрдістер тәжіндегі алмас тәріздес. Бұл идеяға қарсы сын пікірлер де айтылады. Бірақ менің пікірімше, интеграция жүзеге асуда. Үш жоба Еуразия, АӨСШК, ШЫҰ жүзеге асты. Бұл идеяға рухани, ғылыми негіз керек» деген болатын [5].